

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII.

1898.

Sešitek 4.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

V.

Leta 530. in tudi že prej so Slovëni in Antje v družbi s Huni večkrat šli čez dolenjo Donavo ter grozovito postopali mej bizantinskimi prebivalci.⁷⁸⁾ Cesar Justinijan je nato v četrtem letu svojega vladanja poslal nad Slovëne Chilbudija ter mu izročil stražo ob Donavi zato, da bi branil Slovënom prehod čez rečeno reko. To je nekoliko pomagalo. Ko je pa Chilbudij po tretjem letu, odkar je bil poveljnik ob Donavi, šel čez to reko, postavili so se mu Slovëni nasproti (533). Prišlo je do hudega boja, v katerem je padlo mnogo Grkov in tudi njih poveljnik Chilbudij. Odslej so Slovëni šli čez Donavo, kadar se jim je zdelo, ter so plenili po bizantinski državi.⁷⁹⁾ Tudi Antje so napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Grkov ter jih odvedli v sužnost.⁸⁰⁾

---

⁷⁸⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14, l. c. p. 331: «... ἐπὶ αὐτοῦ τὴν διάβασιν πολλὰκις ἤδη Ὀύννοι καὶ Ἄντια καὶ Σκλαβηροὶ πεποιημένοι ἀνήκιστα Ῥωμαίους ἔργα εὐργάσαντο.»

⁷⁹⁾ Ravno tam, III, c. 14, p. 331 et 332.

⁸⁰⁾ Ravno tam, III, c. 14, p. 332: «... ἐπὶ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Ἄντια ἐπισκήσαντες εἰς τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία πολλοὺς ἐληίσαντο καὶ ἠνδροπεδίσαν τῶν ἐκείνη Ῥωμαίων.»

Ne dolgo potem se je vnela domača vojska mej Slověni in Anti. Prvi so bili srečnejši ter premagali svoje nasprotnike. Kmalu nato so zopet sklenili mir mej seboj.

Prokopij nam pripoveduje, da je za časa vojske mej Anti in Slověni ujel neki Slověn mladega človeka, kateremu je bilo ime Chilbudij, tedaj tako, kakor prej omenjenemu bizantinskemu poveljniku. Vzel ga je s seboj, da bi mu služil. Akoravno je bil Chilbudij vjetnik, bil je vender svojemu gospodu zvest. Večkrat je šel zanj v nevarnost; hrabro se je boril s sovražniki ter se povsod odlikoval. V tistem času so Antje napadli Tracijo, vjeli mnogo Bizantincev ter jih odvedli v sužnost. Mej vjetniki je bil tudi neki prekanjeni Grk, kateri je dobil kaj milostljivega in ljubeznjivega Anta za svojega gospoda. Ker ni imel nikakoršnih sredstev, da bi se povrnil na bizantinsko zemljo, pomagal si je z zvijačo. Šel je k svojemu gospodu, hvalil njegovo ljubeznjivost ter trdil, da mu Bog obilno povrne dobrote, katere mu je izkazal. Spodobi se, da je hvaležen tako milemu gospodu. Nato mu reče, da si lahko v kratkem pridobi bogato odškodnino za vse storjene dobrote, ako ga hoče poslušati. Grški poveljnik Chilbudij biva mej Slověni kot vjetnik, a nobeden izmej njih ne ve, kdo je ta človek. Ako bi hotel Chilbudija odkupiti ter spraviti na bizantinsko zemljo, dobil bi brez dvoma od cesarja toplo zahvalo in prav bogato odškodnino. Na ta način je zviti Grk pregovoril svojega gospoda, da se je ta napolil ž njim mej Slověne, kateri so bili že prej z Anti sklenili mir ter sedaj kot prijatelji ž njimi občevali. Chilbudija so odkupili, odštevši njegovemu gospodu veliko denarja, ter ga odvedli s seboj. Ko so prišli na zemljo Antov, prašal je kupec Chilbudija, je li bizantinski poveljnik. Ta se ni lagal ter povedal, da je po rodu Ant. Ko se je s svojimi rojaki vojskoval s Slověni, bil je vjet od nasprotnikov. Sedaj pa, ko se je povrnil v domovino, bode za naprej svoboden, ker tako velewa zakon. Nato se je kupec močno razjezil, ker se ni izpolnilo njegovo upanje. Grk ga je hotel potolažiti ter na novo nalagati, da bi lažje dosegel svoj namen. Trdil je, da je dotični mož pravi Chilbudij. Mej Slověni in Anti se boji povedati resnico; ako bi pa bil na bizantinski zemlji, razjasnil bi vse ter bi bil še celo ponosen na svoje delo.

Ko se je govorica o Chilbudiju raznesla mej ljudi, zbrali so se Antje ter prigovarjali svojemu rojaku, da bi se razglasil za grškega poveljnika. Upali so dobiti na ta način bogato odškodnino od bizantinskega cesarja. V tistem času je poslal cesar Justinijan nekoliko svojih starešin k Slovanom, katere je pozval, da bi prišli v staro mesto Turris,⁸¹⁾ katero je ležalo na severni strani reke Donave. To mesto in pa bližnjo

⁸¹⁾ Turris je sedanje mesto Turnu pri izlivu reke Olte v Donavo.

zemljo, katera je prav za prav spadala k bizantinski državi, hotel je cesar Justinijan dati Slovanom, potem živeti z njimi v največjem prijateljstvu ter jim plačevati bogata darila, ako sklenejo z njim zavezo, da bodo zanaprej vedno ovirali Hune, ki hočejo ropati po bizantinski državi. Ko so Slovani to čuli, bili so zadovoljni ter obljubili vse storiti, ako iz nova postavi Chilbudija za svojega poveljnika ter mu dovoli, da prebiva mej njimi. Trdili so, da je tisti, katerega hočejo imeti, pravi Chilbudij. A tudi ta, katerega je upanje na lepšo bodočnost nekako omamilo, je sedaj rekel, da je bizantinski poveljnik Chilbudij in da želi bivati mej Anti. Nato je bil Chilbudij poslan v Carigrad. Mej potjo je naletel nanj bizantinski poveljnik Narset, ki se je začel z njim pogovarjati. Prepričal se je, da mož ni pravi Chilbudij, akoravno je govoril še precej dobro latinski jezik, vedel za nekatere Chilbudijeve posebnosti ter se znal zadostno potajevati. Narset ga je dal vkleniti; prisilil ga je, da je povedal resnico, ter ga nato peljal s seboj v Carigrad. To se je zgodilo nekako leta 545.⁸³⁾

Kakor se vidi, je to, kar nam Prokopij pripoveduje o Chilbudiju, nekoliko resnično, nekoliko pa izmišljeno. Neverjetno je, da bi bili Slovani tako malo zahtevali od cesarja Justinijana v slučaju, da sklenejo z njim zavezo.

Leta 545.⁸³⁾ je prestopila velika množica Slověnov reko Donavo, ropala po Traciji ter tirala potem mnogo Bizantincev v sužnost. Nenadoma so naleteli na te Slověne tisti Heruli, o katerih sem povedal, da so se leta 512. naselili po grških tleh. Udarili so na Slověne ter jih pregnali, vjetnike pa osvobodili in poslali domov.⁸⁴⁾

Dve leti pozneje, tedaj leta 547.⁸⁵⁾ se je na novo napolnila slověnska vojska čez dolenjo Donavo ter potem opustošila vso Ilirijo do Drača.⁸⁶⁾ Povsod so Slověni morili, tirali odrasle ljudi v sužnost ter si lastili tuje imetje. Ker ni nobeden branil

⁸³⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14, p. 332—337.

⁸⁴⁾ Prokopij nam to pripoveduje mej dogodbami, katere so se vršile v 11. letu gotovske vojske, tedaj leta 545.

⁸⁵⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 13, p. 330.

⁸⁶⁾ Prokopij vpleta to mej dogodbe, katere so se vršile v 13. letu gotovske vojske.

⁸⁶⁾ Drač, stari Dyrrhachium ali Epidamnus, je mesto v Albaniji tik Jadranskega morja.

mnogoštevilnih ondotnih gradov, akoravno so bili trdni, prisvojili so si jih Slovèni na ta naèin, da so prej prehodili in preiskali po svoji volji vso okolico. Grški poveljniki po Iliriji, ki so imeli seboj 15.000 moŹ, sledili so sovražniku le od daleè, ker se niso upali, da bi se mu pribliŹali.⁸⁷⁾

Brez dvoma je v zvezi s temi vsakoletnimi napadi to, da je dobil neki škof v Meziji dne 23. marca leta 538. dovoljenje, da sme prodati cerkveno imetje in dragocenosti ter za prejeti denar odkupiti vjetnike.⁸⁸⁾ Isto dovoljenje sta dobila dne 9. maja leta 544. dva druga škofa na zahodni obali Èrnega morja, namreè škof v Tomih in škof v Odessu.⁸⁹⁾

Povedal sem, da so Slovèni bivali okoli leta 551. Źe po Sremu mej Donavo in Savo ter po Banatu. Po Erdeljskem in vzhodnem Ogorskem mej Tiso in Karpati so Źiveli Gepidje. Od teh bolj proti zahodu v Panoniji mej Donavo in Dravo so gospodovali od leta 526. naprej Langobardi. Da so bili Slovèni leta 548. naseljeni Źe po juŹnem Ogorskem ter sosedje Langobardom in Gepidom, smemo sklepati iz tega, kar nam Prokopij pripoveduje o langobardskem pretendentu Ildigesu.

Ildiges (Ildigisal), èlan langobardske kraljevske rodovine, je zbeŹal pred svojim kraljem Wachom k Slovènom. Kmalu potem je Wacho zbolel in umrl; za njim pa je prišel njegov sin Waltar. Ker je bil Źe jako mlad, oskrboval je langobardsko drŹavo njegov varuh Audoin. Ta je kmalu postal mogoèen ter se polastil vlade, ko je mladi Waltar nagnagla zbolel in umrl. Ko je nastala okoli leta 548. vojska mej Gepidi in Langobardi, napotil se je Ildiges takoj k Gepidom ter pripeljal seboj nekoliko zvestih Langobardov in pa veliko množico Slovènov. Upal je, da mu Gepidje pomagajo dobiti prestol. Ko pa so ti nato z Langobardi sklenili mir, zahteval je Audoin od Gepidov kot svojih prijateljev, da mu izroèe Ildigesa. Gepidje pa tega niso hoteli storiti ter so rekli Ildigesu, da naj ubeŹi, kamor hoèe. Ta se je precej nato napotil s svojim spremstvom ter z nekaterimi gepidskimi prostovoljci k Slovènom. Odtod je hotel iti k gotovskemu kralju Totili v Italijo. Imel je okoli sebe 6000 vojakov. Ko je prišel na Beneško, bojeval se je s tistim oddelkom bi-

⁸⁷⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 29, p. 397.

⁸⁸⁾ Justiniani Novellae, ed Zachariae, I, str. 481.

⁸⁹⁾ Ravno tam, II, str. 256.

zantinske vojske, katerega je vodil poveljnik Lazar, ga premagal ter pobil mnogo nasprotnikov. Vender se potem ni združil z Goti, pač pa se je vrnil, prestopil reko Donavo ter prišel iz nova k Slovénom.⁹⁰⁾

Kolikor nam je do sedaj znanega, bili so tisti Slovèni, ki so spremljali leta 548. Ildigesa na Beneško in nazaj, prvi izmed Slovanov, ki so prišli, akoravno le mimogredé, na sedanja slovenska tla. Ne ve se, so li bili ti Slovèni predniki sedanjih Slovencev, ali pa kakega drugega slovanskega razroda. Ker so rečeni Slovèni morali iti čez Donavo, da so prišli v svojo takratno domovino, in ker so bili najbrže tudi sosedje Gepidom, smemo sklepati, da so prebivali po sedanjem Banatu.

Leta 549.⁹¹⁾ je šla brez ovir čez dolenjo Donavo slovènska vojska, katera po Prokopijevi trditvi ni štela več kakor 3000 mož⁹²⁾ ter se potem, ko je tudi brez truda prestopila reko Marico, razdelila na dva dela. Jedna četa je imela 1800 mož, ostale pa druga. Poveljniki bizantinske vojske po Iliriji in Traciji so napadli ta dva oddelka, ki sta bila mej seboj ločena. Bili so premagani, česar se ni pričakovalo; nekateri so bili ubiti, drugi so pa ušli ter bežali brez reda. Ko ste tedaj slovènski četi, akoravno ste bili mnogo slabejši, kakor grška vojska, užugali vse poveljnike, naleti bizantinski vojskovodja Asbad na jedno trumo sovražnikov. Ta Asbad je bil član telesne straže cesarja Justinijana in ko je bil vpisan

⁹⁰⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 35, p. 430. — Prokopij pripoveduje to mej dogodbami, katere so se vršile v 14. letu gotovske vojske, tedaj leta 548.

⁹¹⁾ Prokopij vpleta to mej zgodovinska dejanja, katera so se godila v 15. letu gotovske vojske, tedaj leta 549. — Gl. De bell. Goth., III, c. 35 in 39.

⁹²⁾ Zdi se mi, da je število 3000 premajhno, ker pomisliti je treba, da so Slovèni premagali takrat več bizantinskih armad, opustošili svo zemljo mej dolenjo Donavo in Egejskim morjem, vzeli mnogo trdnjav in mesto Toper ter so nazadnje odvedli s seboj več kot 10.000 vjetnikov. Ako bi nam poročal o teh uspehih kak slovanski pisatelj, rekli bi, da je ves sestavek pretiran in spisan s pristranskega stališča. Ker pa nam to pripoveduje grški zgodovinar Prokopij, nimamo vzroka, da bi mu ne verjeli, da so se Slovèni takrat jako hrabro vojskovali po bizantinskih tleh.

mej tako imenovane kandidate, zapovedoval je mnogoštevilnim konjikom, kateri so imeli že od nekdanj svoj tabor v Tzurullu⁹³⁾ v Traciji ter so jih prištevali mej najboljše vojake. Tudi te so Slověni brez truda zapodili v beg ter jih večinoma pobili. Asbada so vjeli ter ga iz prva imeli pri sebi, pozneje so ga pa zvezali, strgali mu kožo s hrbta ter ga sežgali. Ko so to izvršili, pustošili so brez strahu po vsi Traciji in po vsi Iliriji ter oblegali in vzeli mnogo trdnjav.

Prokopij pravi, da se Slověni v prejšnjih časih niso upali niti oblegati mest, niti se bojevati na ravnem polju. Bali so se še celo, da bi napadli bizantinsko zemljo, in nikdar jih ni nobeden videl, da bi bili s svojo vojsko prestopili dolenko Donavo. Kakor se vidi, izpremenili so se časi.

Tisti oddelek Slověnov, ki je premagal Asbada, opustošil je potem vse po vrsti do morja ter oblegal in vzel primorsko mesto Toper,⁹⁴⁾ akoravno je bila v njem vojaška posadka. Toper je bilo prvo izmedj pobrežnih mest v Traciji ter za dvanajst dnij hoda oddaljeno od Carigrada. Vzeli so mesto Slověni takole:

Večina Slověnov se je skrila v nepristopnih krajih tik mestnega zidovja; le malo jih je ostalo pri vzhodnih vratih in ti so začeli dražiti na stolpih stoječe Bizantince. Grški vojaki, ki so ondi stražili, menili so, da ni več sovražnikov, kakor toliko, kolikor jih vidijo pred seboj; zgrabili so takoj za orožje ter se vsi zagnali na nje. Slověni so se nato pomaknili nazaj ter kazali napadnikom, da iz strahu bežé pred njimi. Bizantinci so se precej močno oddaljili od mestnega zidovja, ko so podili sovražnike. Sedaj so se vzdignili od zadej tisti, ki so bili skriti v zasedi, ter napadnikom zastavili pot v mesto. Nato so se obrnili tudi oni, ki so na videz bežali, ter od spredaj prijeli Bizantince. Ko so jih Slověni popolnoma pobili, napadli so mestno zidovje. Tamošnji prebivalci, katerim je sedaj manjkala vojaška pomoč, bili so v veliki zadregi;

⁹³⁾ Tzurullum, sedaj Čorlu, je bilo mesto mej Carigradom in Drenopoljem.

⁹⁴⁾ Topirus ali Toperus (*Τόπιρος*) je bilo mesto blizu Egejskega morja ob Mestu (Nestus) na poti, katera je peljala iz Carigrada v Solun. Da so Slověni vzeli mesto Toper, omenja Prokopij tudi v svojem spisu *De aedificiis*, IV, c. 11, ed. Dindorf, p. 304.

vender so v začetku odbijali naskakovalce. Najprej so vlivali na nje jako vrelo olje in smolo; tudi so metali na nje kamenje ter vse storili, da bi odvrnili pretečo nevarnost. A Slovëni so jih potem prisilili s svojimi puščicami, katere so streljali na nje, da so mestni prebivalci zapustili stolpe. Nato so Slovëni pristavili k obzidju lestvice ter s silo vzeli mesto. Pomorili so takoj vse može, katerih je bilo do 15.000, polastili se vsega imetja ter dečke in ženske odgnali v sužnost. Iz prva niso prizanesli nobeni starosti.

Ti Slovëni, kakor tudi tisti, ki so bili pri drugih četah, pomorili so, kadar so prišli na bizantinsko zemljo, vse odrasle, na katere so naleteli. Zato je bila vsa zemlja po Iliriji in Traciji polna nepokopanih mrličev. Tistih, kateri so jim prišli v roke, niso morili niti z mečem, niti s sulico in niti na kak drug navaden način, pač pa so zabili v zemljo jako močne kole, zostrili jih kolikor mogoče ter na nje nateknili nesrečneže z veliko močjo, tako da so potisnili kolovo ost tem ljudem skozi zadnjico do droba ter jih tako usmrtili. — Slovëni so tudi večkrat zabili v zemljo po četiri debele lesove ter privezali k njim roke in noge vjetih ljudij; nato so jih neprestano udrihali s koli po glavi ter na ta način pobili tako, kakor kake pse, kače ali druge zveri. Vole in ovce, katerih niso mogli spraviti v svojo domovino, zaprli so v kako poslopje ter jih brez usmiljenja požgali. Na tak način so Slovëni pokončevali tiste, na katere so naleteli.

Ko sta bila oba oddelka pijana obilice krvi, sklenila sta nekatere ljudi žive odpeljati seboj. In tako se je zgodilo, da so se vsi Slovëni vrnili domov ter seboj prignali več kakor 10.000 vjetnikov. ⁹⁵⁾

Leta 550. se je bizantinski poveljnik German mudil v Sofiji (v Sredcu) na sedanjem Bolgarskem ter tu zbiral in urejeval svoje trume, da bi jih peljal v Italijo, kjer so se takrat Grki vojskovali z Vzhodnimi Goti. Kar prestopi reko Donavo tako velika množica Slovënov, kakor nikdar ne prej, ter se prikaže pri Nišu. ⁹⁶⁾ Nekateri izmej Slovënov so se odstranili

⁹⁵⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 38, p. 441—444.

⁹⁶⁾ Niš je mesto na sedanjem Srbskem.

od glavne vojske, potikali se okoli ter posamezno brodili tudi po okolici mesta Sofije. Nekaj so jih Bizantinci vjeli, zvezali in vprašali, zakaj je slovenska vojska prestopila reko Donavo in kaj hoče izvršiti. Vjeti Slovëni so odgovorili, da je prišla z namenom, da bi oblegala in vzela Solun ob Egejskem morju ter druga ondotna mesta. Ko je to zvedel cesar Justinijan, bil je jako vznemirjen ter je takoj pisal Germanu, da naj za sedaj odloži svojo pot v Italijo, pač pa naj pomaga Solunu in sosednim mestom ter z vsemi svojimi močmi odbije napad Slovënov.

Mej tem so zvedeli tudi Slovëni od vjetih ljudij, da se German mudi v Sofiji. Ker je ta poveljnik že v prejšnjem času popolnoma premagal Ante, njih sosede, ko so z veliko vojsko napadli bizantinsko zemljo, zbalii so se ga sedaj Slovëni. Mislili so, da vojska, katera je bila namenjena v Italijo, ima ves drug namen. Zato so svoj načrt predrugačili; opustili so svojo pot proti Solunu, prekoračili razne gore po Iliriji ter dospeli v Dalmacijo. Nato je tudi German, ker se mu ni bilo treba bati za Solun, ukazal svoji vojski, da se pripravi na pot v Italijo. Ker pa je German takoj potem nanagloma zbolel in umrl, ukazal je cesar njegovemu zetu Ivanu, da pelje vojsko v Italijo. Ta se je nato napotil s svojimi trumami v Dalmacijo ter sklenil, da ostane čez zimo v Solinu (Salona pri Spletu).⁹⁷⁾

Tisti Slovëni, o katerih sem prej povedal, da so napadli bizantinsko zemljo, in tudi drugi, kateri so nekoliko pozneje prestopili reko Donavo ter se pomešali s prvimi, pustošili so popolnoma svojevoljno po vzhodno-rimski državi. Nekateri ljudje so takrat mislili, da je izvabil te ljudi na zemljo bizantinske oblasti gotovski kralj Totila, poslavši jim mnogo denarja. S tem je hotel doseči, da bi ne bilo mogoče Justinijanu vojskovati se po Italiji, ko bi imel opraviti s temi barbari. Prokopij pravi, da ne more povedati, so li Slovëni iz svojega nagiba prišli v Dalmacijo ali pa jih je poklical Totila.

⁹⁷⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 40, p. 449—451.

Slověni so se nato razdelili v tri čete ter naredili po bizantinski pokrajini, Evropa imenovani, strašansko škodo. Oni niso samo mimogredé oplenili tamošnje zemlje, temuč so ostali v nji tudi čez zimo ($\frac{559}{881}$) brez strahu pred kakim sovražnikom tako, kakor bi bili v svoji domovini. Nazadnje je poslal nad nje cesar Justinijan prav veliko vojsko, katero so vodili mej drugimi Konstancijan⁹⁸⁾, Aratij⁹⁹⁾, Nazar¹⁰⁰⁾, Germanov sin Justin ter Ivan, kateremu so rekli Phagas (požeruh).¹⁰¹⁾ Za vrhovnega voditelja čez vse pa je postavil Scholastika, jednega izmej palatinskih evnuhov. Ta vojska je naletela na oddelek Slověnov pri Drenopolju, katero mesto leži v južni Traciji ter je oddaljeno od Carigrada pet dnij hoda. Slověni niso mogli več iti naprej, ker so peljali s seboj neštevilno množico ljudij, živine in vsakovrstnega blaga. Ostali so tedaj na rečenem kraju ter se pripravljali na boj tako, da ni nič o tem zapazil sovražnik. Slověni so postavili svoj tabor na gori, ki se ondi vzdiguje, Bizantinci pa ne daleč od tam v ravnini. Ko so se ti že mnogo časa mudili na rečenem mestu, začelo je vojaštvo godrnjati ter predbacivati svojim voditeljem, da imajo sami vedno dovolj hrane, vojake pa zanemarjajo, ker jim ne privoščijo potrebnega živeža; tudi se nočejo vojskovati s sovražniki. Tako so bili bizantinski poveljniki prisiljeni, da so se lotili nasprotnikov. Prišlo je do hudega boja, v katerem so bili Bizantinci popolnoma premagani. Padlo je mnogo najboljših vojakov; poveljniki so z drugimi vred komaj ušli sovražnikom ter bežali, kamor so mogli. Slověni so vzeli Konstancijanovo zastavo, pognali v beg bizantinsko vojsko ter se napotili naprei.

---

⁹⁸⁾ Kostancijan je bil maršal cesarja Justinijana. V začetku gotovske vojske je bil poslan v Ilirijo in Dalmacijo.

⁹⁹⁾ Aratij se je že prej vojskoval kot bizantinski poveljnik v Italiji.

¹⁰⁰⁾ Nazar, doma iz Ilirije, je bil v svoji domači deželi vojaški poveljnik.

¹⁰¹⁾ Ivan Phagas je služil prej kot bizantinski podpoveljnik v Asiriji, Armeniji in Italiji.

Pustošili so svojevoljno po pokrajini, Astika imenovani,¹⁰²⁾ katera je bila že od nekdanj cvetoča, ter tu dobili veliko plena. Tako so oropali mnogo krajev ter prišli do Dolgega zidovja, katero je bilo za dober dan hoda oddaljeno od Carigrada. Nekoliko pozneje je tem Slověnom sledila nova bizantinska vojska, naletela na jeden njih oddelek ter ga s hitrim naskokom pognala v beg. Pobila je mnogo sovražnikov, osvobodila veliko število rimskih vjetnikov ter dobila in vzela seboj Konstancijanovo zastavo. Drugi Slověni pa so se z ostalim plenom povrnili v svojo domovino.¹⁰³⁾

Nekoliko pozneje, vendar še istega leta¹⁰⁴⁾, je prišla velika množica Slověnov v Ilirijo ter tu strašansko postopala. Cesar Justinijan je poslal nad nje svojo vojsko, katero sta razun drugih mož vodila tudi Germanova sinova. Bizantincev je bilo po številu manj kakor Slověnov in zato se jim prvi niso upali postaviti nasproti; pač pa so jim vedno sledili za hrbtom ter ugrabili tiste, kateri so zaostali. Nekatere izmej njih so pobili, nekatere pa žive vjeli ter poslali cesarju. Pri vsem tem so Slověni takrat dolgo časa pustošili po bizantinski zemlji; po vseh cestah je bilo polno mrličev. Brez števila ljudij so odgnali v sužnost. Ko so vse pokončali, vračali so se domov z vsem plenom, ker se jim ni nihče zoperstavil. Še takrat, ko so hoteli Slověni iti čez Donavo, niso jih mogli Bizantinci napasti iz kake zasede ali pa jim kako drugače škodovati, ker so Gepidje sprejeli Slověne ter jih prepeljali za ne malo odškodnino na drugo stran Donave. Dobili so od vsakega Slověna po jeden zlat statér.¹⁰⁵⁾

Nekoliko časa pozneje je poslal cesar Justinijan Langobardom, ki so prosili pomoči zoper Gepide, pomožno vojsko,

¹⁰²⁾ Ta pokrajina je bila blizu Carigrada mej Črnim in Marmorskim morjem.

¹⁰³⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 40, p. 454—457.

¹⁰⁴⁾ Prokopij pripoveduje to mej dogodbami, katere so se vršile v 17. letu gotovske vojske, tedaj leta 551. Cf. Prokop. I. c. IV, c. 21.

¹⁰⁵⁾ Jeden zlat statér je imel po 210 obolov.

ker je te dolžil, da so vkljub sklenjeni pogodbi na škodo Bizantincem pomagali Slovénom, da so ti prišli čez reko Donavo.¹⁰⁶⁾

Iz Prokopijevih spisov je tedaj razvidno, da so Slověni skoraj vsako leto pridrli s svojimi trumami na bizantinsko zemljo. To nam potrjuje na kratko tudi Jordanis, kateri je leta 551. končal svojo rimsko zgodovino, v kateri omenja, da napadajo Bolgari, Antje in Slověni vsak dan rimsko (bizantinsko) državo.¹⁰⁷⁾ V svoji gotovski zgodovini, katero je pisal v Traciji in zvršil tudi leta 551.¹⁰⁸⁾, pa pravi isti pisatelj: »Zarad naših težkih grehov razsajajo sedaj Veneti, Antje in Slověni povsod zoper nas.«¹⁰⁹⁾

Leta 559. so Slověni v zvezi s Huni pridrli v Tracijo, po njej pustošili ter pobili mnogo ljudij; veliko pa jih polovili, da bi jih odvedli v sužnost. Mej ujetniki sta bila tudi dva bizantinska poveljnika, Sergios in Edermas. Ko so Slověni in Huni dospeli do Dolgega zidovja, katero je postavil cesar Anastazij, prekoračili so je ter prišli tako v okolico mesta Carigrada. Dolgo zidovje je bilo namreč postavljeno mej Marmorskim in Črnim morjem ter bilo, kakor smo že omenili, oddaljeno od Carigrada za dober dan hoda. Prebivalstvo, katero je živelu mej Dolgim zidovjem in mestom, je prišlo nekoliko sovražnikom v pest, nekoliko pa izbežalo v Carigrad. Cesar je nato poslal proti Dolgemu zidovju nad Slověne in Hune mnogo vojakov, kateri so pa bili premagani in večinoma tudi pobiti. Sedaj je pretila veliká nevarnost glavnemu mestu. Vse je moralo na noge, dijaki, člani telesne cesarske straže in

¹⁰⁶⁾ Prokopios, De bell. Goth., IV, c. 25, p. 591—593.

¹⁰⁷⁾ Jordanis, Romana § 388 (ed. Mommsen, Mon. Germ., Auct. ant., tom. V/I, p. 52): »Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum.«

¹⁰⁸⁾ Mon. Germ., Auct. ant., tom. V/I, p. XV.

¹⁰⁹⁾ Jordanis Getica, § 119 (Mon. Germ., Auct. ant., tom. V/I, p. 89): »... Venethi, Antes, Sclaveni; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseviunt...«

še celo stari senatorji, da bi stražili mestno zidovje. Svojemu izkušenemu poveljniku Belisarju je cesar ukazal, da naj gre nad sovražnike. Ker ni bilo dovolj vojaštva in konjikov, velel je Belisar poiskati vse konje po cesarskih in privatnih hlevih. Oborožil je vse ljudstvo ter šel potem nad Slověne in Hune. Pri neki vasi zunaj mesta je napravil tabor, polovil nekoliko sovražnikov ter jih dal umoriti. Ukazal je sekati drevesa ter jih spravljati sovražni vojski za hrbet. Ko so Slověni in Huni videli, da je prišla tako velika množica nad nje, in ker niso vedeli, da se prav za prav ne zna vojskovati, udarili so jo iz prva proti glavnemu mestu. Ko so pa spoznali, da je Carigrad dobro preskrbljen s stražo, mahnili so jo proti Tzurullu (Čorlu), Arkadiopolu in Driziperom¹¹⁰⁾ ter ostali tu več mesecev. Po velikonočnih praznikih se je napotil cesar k Dolgemu zidovju, da bi je dal popraviti. Pomagali so mu pri tem delu prebivalci primorskega mesta Selymbrije, katero je stalo mej Tzurullom in Carigradom tik Marmorskega morja. Cesar je ostal pri Dolgem zidovju in v Selymbriji do meseca avgusta. Ravno tako dolgo časa so Slověni in Huni pustošili zunaj Selymbrije po okolici prej naštetih mest. Grški pisatelj, ki nam to pripoveduje, trdi tudi, da so sovražniki še le odšli, ko jim je cesar zagrozil, da pošlje svoje ladje k Donavi, kjer jim zapre prehod čez rečeno reko.¹¹¹⁾ — Razume se, da je ta grožnja izmišljena. Ako se niso Slověni in Huni bali Bizantincev pred Dolгим zidovjem in še celo pred Carigradom, tem manj so imeli strah pred ladjami, katere bi se bile prikazale na Donavi.

Vsled teh neprestanih napadov, katere so Slověni leto za letom ponavljali na Balkanskem polotoku, bila je rimska kultura, kolikor je še niso pokončali Germani in drugi narodje, kateri so v prejšnjih stoletjih tu razsajali, popolnoma uničena mej Donavo ter Črnim, Egejskim in Jadranskim morjem. Izvzeta so bila le nekatera utrjena mesta ob morskih bregovih.

¹¹⁰⁾ Tzurullum, Arkadiopolis in Drizipera so bila mesta mej Marmorskim in Črnim morjem.

¹¹¹⁾ Theophanis Chronographia, ed. Boor, I, p. 233.

Kmalu potem so dobili carigrabski vladarji novega sovražnika na severni strani svoje države. To so bili Obri, ki so dostikrat združeni s Slovenci pridrli na bizantinska tla.

(Dalje prihodnjič.)

Rimski romarji iz slovenskih dežel.

Priobčil dr. F. Kovačič.

Rim je bil že od nekdaj nekako težišče najrazličnejših narodov. Zlasti v srednjem veku in v začetku novega veka je versko navdušenje gnalo tisoče in tisoče ljudij visokega in nizkega stanu v večno mesto. Ni dvoma, da so mej množicami bili mnogobrojno zastopani tudi Slovenci, katere je že tudi krajevna bližina bolj vlekla v Rim, kakor n. pr. Nemce iz daljnega severa. Ako so cele trume s Slovenskega potovale v Kolin ob Rajni (Kelmarajn), koliko bolj še v Rim. Menda ravno od potovanja v Rim (Roma) prihaja naša beseda »romati«.

Take božje poti niso imele le nabožnega pomena, marveč so bile tudi nekako izobraževalna potovanja za visoke in nizke. Koliko vtiskov so pač prinesli s seboj rimski romarji, ki so peš prepotovali različne dežele in ljudstva doli do Rima in nazaj! In kakor izkušnja uči, priprosti ljudje nikakor niso nedovzetni za razne vtiske na potovanju, marveč včasih natančneje opazujejo razne posameznosti, kakor izučeni človek.

Za našo kulturno zgodovino bi bilo zanimivo zvedeti, v kakem številu in iz katerih krajev so naši ljudje zahajali na daljne božje poti: Natančneji podatki se bodo pač redkokje dali najti, vendar tudi drobtinice včasih veliko pripomorejo. Zlasti v Rimu se še hrani veliko imen naših dedov, ki so romali na grob apostolov-prvakov. Zaradi velike množine ptujcev so papeži ondi vstanovili večja gostišča. Posamezni narodi so dobili tudi svoje cerkve in gostišča, kjer so ubožnejši ljudje našli zavetje med svojimi. Tako je za Nemce bogati Nizozemec Johann Peters iz Dortrechta s svojo ženo Katarino l. 1386. vstanovil zavod S. Maria dell' Anima. Slične zavode so imeli Angleži,

Francozi, Poljaki, Ogrji in drugi. Jugoslovanom je papež Nikolaj V. vstanovil gostišče in pozidal cerkev sv. Hijeronima. Vsled turških napadov je toliko Hrvatov prišlo v Rim, da je cel del mesta ob Tiberi bil slovanski, in Slovani so pozneje dobili celò posebno župnijo.

Na tisoče romarjev iz Dalmacije, Hrvatske, Istre, Koroške, Kranjske in Štajerske je našlo tu zavetišče. Pri tej cerkvi, kakor tudi pri drugih narodnih rimskih cerkvah, je bila velika bratovščina, v katero so se navadno vpisali romarji, ki so stanovali v zavodu. V bratovskih knjigah ilirskega zavoda je na tisoče Slovencev, dà, več kakor Hrvatov. Leta 1652. je tedanji zakristan sv. Hijeronima, Hijeronim Pastric, rojen Dalmatinec, začel pravdo proti »Kranjcem«, češ, da nimajo pravice do ilirskega zavoda. V ta namen je izkvaril diplomu papeža Nikolaja V., iz zapisnikov pa je izbrisal mnogo »Kranjcev«. Za zavod so se tudi po naših pokrajinah pobirali prostovoljni doneski, in sicer lepe svote. Tudi to je znal Pastric na nepošten način zatajiti pred preiskovalno komisijo.

Mesto »Istriam« je v zapisnikih napravil »Bosnam«, mesto »Carniolam« »Slauoniam«, mesto »Styriam« »Illyriam«.

Pravda je trajala več let in naposled je Pastric res dosegel, da so Slovence izključili iz zavoda.

Slovencev je še vendar veliko v dotičnih zapisnikih. Ne mislim pa tukaj naštevati romarjev ilirskega zavoda, ker jih je preveč in deloma je o tem že pisal rajni ravnatelj ilirskega zavoda dr. Ivan Črnčić¹⁾ Veliko avstrijskih romarjev je zapisanih tudi v bratovski knjigi v hospitalu S. Spirito, te knjige pa nisem mogel dobiti v roke. Starinska bratovska knjiga se hrani tudi v zavodu S. Maria dell' Anima. Naslov ji je: »Liber

---

¹⁾ »Imena Slovcenin i Ilir u našem gostinju u Rimu poslije 1453. godine« v »Radu« LXXIX. jugosl. akad. in »Starine« knj. XVIII.; in: »Još dvoje o slovjenkom gostinju u Rimu izopačeno.« »Rad« CXXV. Posebej tiskano v Zagrebu 1896. V tej knjižici je od str. 24—32 tudi zapisnik milodarov po Hrvaškem in Slovenskem.

Confraternitatis B. M. de Anima Teutonicorum.²⁾ Udje bratovščine so zapisani po dostojanstvu v posebnih odstavkih.

Pri mnogih je naznačeno samo ime in se torej ne ve, od kod so. Nekatera imena sicer zvené slovenski, kar pa vender ni merodajno, ker nekatera navidezno slovenska imena so iz Nemškega ali iz Češkega. Za sebe sem si izpisal tudi taka dvomljiva imena, a tu priobčim le ona, katerih domovina je več ali manj znana. Mej temi romarji so večinoma bolj odlične osebe. Oziral sem se pa tudi na take, ki niso sicer iz naše ožje domovine, vender utegnejo biti v zvezi z našo zgodovino. Zatorej so med domačimi tudi nekatere odlične osebe iz sekovske in frizinške škofije in pa solnograške nadškofije.

V »Lib. Confraternitatis« so najprej »Statuta«, potem »Complenda«, za tem »Nomina summorum Pontificum, qui fuerunt tempore huius hospitalis et erunt pro tempore«. Našteto je 39 papežev, od Klementa VI. (1342 — 1352) do Gregorija XV. (1621 — 1623).

Za papeži sledé »Nomina illustrissimorum D. D. regum et gloriosissimorum imperatorum Romanorum, reginarum et imperatricum tempore huius hospitalis. Prvi je Karol IV. (1355), ki je bil poprej, leta 1350., ustanovil češki zavod v Rimu. Leta 1373. Winslaus in Robertus Bavarus. 1411 Sigismundus II. 1438. Albertus II. Rom. rex. 1440 Fridericus III. in Leonora imperatrix.

Brez letnice so vpisani: Maximilianus, Austriae et Burgundiae dux, Carolus V., Ferdinandus, Maximilianus, Rudolphus, Ferdinandus, Franciscus, Carolina Augusta in še trije ptuji vojvode.

Za vladarji je zapisnik kardinalov, škofov in drugih cerkvenih dostojanstvenikov, kakor tudi duhovnih knezov, baronov itd. Prvi je glasoviti kardinal Nicolaus tituli s. Petri ad vincula

²⁾ Knjiga je sicer tudi že tiskana leta 1875. v Rimu, ker jo je pa težko dobiti, mislim, da ne bo odveč, če iz izvirnika priobčim naše romarje.

presbyter cardinalis, de Cusa vulgariter nuncupatus, episcopus Brixinensis (in kot tak ima znatno ulogo v avstrijski zgodovini).

Pod števil. 10. je vpisan Johannes Schallermann, episcopus Gurtzensis.

Števil. 21. Sigismundus, primus episcopus Labacensis. Ob robu pristavljeno: Lamberger et nobilis de genere appellatur.

Števil. 23. Rudolphus, episcopus Lavantinus manu propria die conversionis s. Pauli anno a nativitate Domini 1462. Po lavantinskem šematizmu je Rudolf »de Rudisheim« škofoval od leta 1463 — 1468, kar je potemtakem krivo. V zgodovini humanizma na Avstrijskem je Rudolf zanimiva oseba, sicer je pa znan po svojem razporu s cesarjem Friderikom III.

Števil. 58. Marcus episcopus Prenestinus cardinalis (nunc Patriarcha Aquilegensis) hospitalis nostri protector et singularis promotor, inscriptus fuit anno 1479.

Števil. 74. Zopet: Sigismundus Lamberger, primus episcopus Labacensis.

Števil. 75. Joannes Lamberger, decretorum doctor.

Števil. 76. Hermachoras, primus decanus ecclesie Laibacensis.

Števil. 77. Gaspar de Loss, capell. rev. domini episc. Laibac.

Števil. 78. Michael Pophinger, prefati domini Laibac. camerarius.

Očividno je to bilo spremstvo škofovo, le škoda, da letnica in dan nista označena.

Števil. 98. Andreas, archiepiscopus Craynensis, ser. d. Friderici imperatoris orator, obtinuit a s. d. papa remissionem ex decimis solvendis.

Ta pustolovni in čistilakomni prelat je delal veliko preglavice papežu Sikstu IV. (1471 — 1484). Cesar Friderik III. mu je izprva veliko zaupal in ga je l. 1478 poslal kot svojega poslanika na papežev dvor. Prav ob tej priložnosti se je dal vpisati v bratovščino sv. Marije dell' Anima. Papež mu je dal

različnih darov in pravic, toda častilakomnemu možu se je vzbudila želja po kardinalskem klobuku. Ker se mu pa ta želja ni hitro izpolnila, izbruhnil je ves svoj srd na papeža, grozil mu z občnim koncilom in skušal evropske vladarje odtrgati od papeža. Vender se nikdo ni zmenil zanj in nesrečnež je končal s samomorom 13. listopada 1484.

Hottinger, Burckhardt, Frantz in nekateri drugi novejši učenjaki mislijo, da je Andrej (s priimkom Zamometič ali pri italijanskih pisateljih Zuccalmaglio in Zuccomakehius) stoloval v Ljubljani, kar je popolnoma krivo in je dotične učenjake zapeljalo le neznanje jugoslovanske govornice. Farlati (Illyr. sacr. IV. 189) ga imenuje mej makarskimi škofi in to bode najbrž jedino resnično, ker oni del Dalmacije se je res imenoval »Krajina«. Leta 1894. je v Paderbornu pri Schöninghu izšla knjiga J. Schlechta »Andreas Zamometič«. Ta pisatelj pa skuša dokazati, da je njegov sedež bil v beneški naselbini Granea, nižje od Soluna. Ker knjigo poznam le iz recenzij, ne morem soditi, s kakimi razlogi pisatelj podpira svoje mnenje, a zdi se, da tudi njega moti sličnost besed »Craynensis« in »Granensis« in da mu je neznan pomen slovanske besede »Krajina«. To je zmotilo tudi Chmela, da je v kazalu »Mon. Habsb.« Andreja postavil v Ostrogon (Gran)!³⁾

Štev. 139. A. a nativitate dmni 1503 ego Christophorus, episcopus Seckoviensis, consecratus fui die ultima mensis Decembris in ecclesia hospitalis Theutonicorum de Urbe et donau in elemosinam ducatos duos auri de camera in auro. — Ob robu: Obiit de anno 1508, de mense sept., in via Cuniae (?) extinctus (?). Vivat Deo.

Ta Krištof (II.) je bil pomožni škof Matije Scheidta (1481—1512). Oba sta bila proti pravicam solnograškega nadškofa potrjena in posvečena neposredno od papeža v Rimu.⁴⁾

³⁾ Prim. Pastor, Geschichte der Päpste. Freiburg i. Br. 1889. II. str. 513 i. d.

⁴⁾ Gl. Dr. Leop. Schuster: Fürstbischof Martin Brenner. Graz & Leipzig 1898. Str. 13.

Daljnj odstavek :

»Nomina secularium illustrissimorum et illustrium dominorum regum, ducum, marchionum, lantgraviorum, comitum, baronum, militum, militarium senatorum, conservatorum, proconsulum, consulum et scabinorum etc. et eorundem dominarum.

1. Ladislaus, Ungariae et Bohemie rex et dux Austrie.
2. Albertus, dux Austrie.

23. Ulricus de Graveneck, serenissimorum dominorum Frederici, Romani imperatoris semper augusti, et Mathie, regis Ungarie illustris, generalis capitaneus contra Thurcos, anno dom. 1467 fuit in urbe cum d. n. s. Paulo ppa II. in persona propria.

88. Conradus de Schawchwitz, commendator provincialis Austrie, Stirie, Carinthie et Carniole, ordinis militie beate Marie Iherosolimitane domus Theutonicorum anno 1500 solvit mihi Michaeli, procuratori ordinis eiusdem unum ducatum in auro pro fraternitate.

223. Petrus Persicus, sacellanus. Ob robu: Episcopus Secoviensis.

228. Anno 1554. Christophorus Eisenhamerus d. i. doctor, archiepiscopi Salisburg. consiliarius.

229. Guilhelmus de Trautmanstorff, eques Hierosolymitanus et canonicus Salisburgensis: hoc tempore revmi d. Michaelis in archiepiscopum Salisburgensem electi ad S. D. N. orator, huic sese confr. adscripsit et numeravit hospitali coronatum unum. 20. Oct. 1554.

Sledé:

Nomina religiosorum, magistrorum, abbatum, priorum, preceptorum, comendatorum, ac ordinum quoruncunque et aliorum dominorum in Romana curia procuratorum, venerabiliumque prepositorum, decanorum, archidiaconorum, cantorum, custodum etc.

63. Cristoferus Schachner, prepositus ecclesie comensis Saltzeburgensis dioec. (episcopus Pataviensis).

200. Georgius Stainpach, prepositus ecclesie collegiate scti Nicolai in Strasspurg, Gurcensis diocesis.

220. Petrus Knawer, canonicus Leybacensis in decretis licenciatus, in Rom. curia causarum procurator.

(Brez štev.) Balthasar Straws, canonicus Modrusensis 1485, 10. Apr. m. p.

300. Nicolaus Crapitz de Gurchen, canonicus Wratislaviensis, archidiaconus Oppeliensis ac notarius palatii apost. 1487, 23. Sept. (Ep. Culmensis factus 1496).

Nomina substitutorum et audientiae litterarum contradictarum et pniarie (poenitentiariae) procuratorum et abbreviatorum etc.

86. Anno D. 1504 die 17. Oct. Christophorus, dei et apost. sedis gra. episcopus Laibacensis, sacre cesaree maiestatis consiliarius natus et orator ad Summum Pontificem, fuit receptus in frat. etc.

88. Georgius Delzer, clericus Aquilegiensis, decanus s. Bartholomei Frisaci Saltzburg. dioc. etc. a. 1509 in die s. Martini. ⁶⁾

93. Dom. Georgius Stimer, nobilis Cubitensis ecclesie s. Marie Magdalene in volkenmarckt prepositus, cesaree maiestatis ac Rmi dom. cardinalis Guricensis secretarius, se in hanc confr. inscribi fecit die 24. Junii 1514. Obtulit ducatos largos tres.

96. Hieronymus Aleander ex comitibus Petre pilose alias de Rwenstein in Histria, canonicus et cancellarius Leodiensis et Rmi et Illmi Leodiensis praesulis et principis in urbe orator etc.

97. Sigismundus de Herberstein, eques orator Stiriensis ad Carolum imperatorem in Hispanias, qui intuta Cymbric maria iuvias Lituaniae silvas, et Asiae terminos ultra Tanais fontes, inque Panonia ad Danubium, Maximiliani Cesaris orator peragravit, voluit et Rome Germanice fraternitati associari ad laudem virginis immaculate 2. Aug. a. d. 1519.

⁶⁾ Omenja se šc 2. Oct. 1517 kot »decanus Frisacensis«.

(Pod isto šteř.) Johannes Hofman de Grunpuhe, orator Stiriensis pro se et Potentiana coniuge, Andrea fratre, ut felicem in Hispanias conducat et domum reducat beata virgo fraternitatis Germanice patrona. Rome 2. Aug. 1519.

— Georgius Schnitznpamer, eques orator Carniolensis ad Carolum Maximiliani nepotem Ro: imperatorem in Hispanias vela delegat imperatrici celesti 2. Aug. 1519.

— Traianus de Aursperg, hereditarius Camerarius et nunc orator Carniole, in Hispanias ad Carolum Ro. imperatorem archiducem Austrie etc. voluit huic fraternitati associari. 2. Avg. 1519.

— Johannes Ungnad, baro in Suneckh orator Carinthianorum, ad verum et naturalem dominum Carolum Ro. imp., ad laudem dei parentis adscripsit se confraternitati germanice 2. Aug. 1519.

— Nicolaus de Turri ex comitatu Goricie agens ad Carolum imp. Rom. in Hispanias, quem genitrix alma multis bellis in Italia superstitens servavit, in gratitudinem se illius fraternitati adiunxit 2. Aug. 1519.

98. Michael de Eytzing baro, orator archiducatus Austrie ad Carolum Ro. imp. archiducem Austrie, tanquam verum heredem Maximiliani avi sui ut diva dei genitrix iter prosperet, ad illius honorem huic fraternitati se coniunxit 2. Aug. 1519.

Istotako: Johannes de Silberberg, orator Carinthianorum.

106. Christophorus Ungnad Baro in Sunneg Stiriacus me cum Jacobo Hag Gorlicensi ex paternis Turtie confinibus Romam venientem huic inclitae Germanicae Nationis conf. p. m. asscripsi 25. Maii 1549.

115. Georgius Shoritig, Austriacus sacrarum literarum studiosus et societatis Jesu subditus, huic fraternitati s. Mariae de Anima m. p. se subscripsit die 5. Martii 1567 Romae.

147. Franciscus a Dietrichstain, liber baro in Hohenburg, Finkenstain et Dalberg, dominus in Nichilsburg etc.

hereditarius ducatus Charinthiae Pocillator et canonicus cathedr. eccl. Olomucensis Sanctissimique D. N. Clementis VIII. Pontificis O. M. intimus cubicularius etc. se memoratissimae Germanicae nationis albo p. m. suscribere voluit 1592. 11. Maii.

153. Ursinus de Berthis, Episcopus et Comes tergestinensis, Sermi Archiducis Ferdinandi Austriae a consiliis ob suam in Bmam Virginem Mariam singularem Devotionem necnon et in nationem Germanicam perpetuam voluntatem se inscripsit 1604.

170. Anno D. 1611 die 29. Januarii. Bernardinus a Rubeis Protonotarius Apost., Praepositus s. Petri im Kaltemprum, Vicarius Imperialis in s ecclesia Aquileiensi, consiliarius s. caes. Maiestatis et Sermi Archiducis Ferdinandi in hauc sanctam sodalitatem nomen dedit tempore suae residentiae pro Caesare in Urbe sedente Smo P. Paulo V.

175. Magister Thomas Wuthalitz Styru Oberburgen. Romae commorans ac Primam suam Missam Deo offerens. 1. Aug. 1621.

Nomina fratrum et sororum et benefactorum laicorum vivorum dicti hospitalis beate Marie de Anima theutonicorum.

V tem odstavku so večinoma označena le imena brez letnice in domovine.

Mej drugimi se omenjajo:

Conradus de Saelt Stiriae.

Helena de Croacia Rmi domini Andree Archiepiscopi Craynensis (gl. zgoraj) soror, quia fraternitatem hospitalis nostri habuit apud praefatum Rnum dominum Archiepiscopum commendatam.

Mej umrlimi udi se omenjajo zaporedoma Hamkin in Schaffman van Marpurg in pa Nicolaus vrass van sunte lenhard. Ker je ime Frass navadno v Slov. Goricah na Štajarskem, je mogoče, da so ti bili Štajarci.

Iz teh pičlih podatkov že lahko nekoliko sklepamo, kako mnogobrojno so potovali naši predniki v klasično Italijo,

kjer je ravno v tej dobi cvetla tako zvana renesansa. Zanimivo bi bilo, ko bi še kdo pregledal matice na laških vseučiliščih; gotovo je še tam skrit marsikak domačin.

Iz Schönlebnovih zapiskov o kranjskem plemstvu.

Priobčil Janko Barlè.

Kakor je znano, nahajajo se v metropolitanski knjižnici v Zagrebu genealogijski podatki o kranjskem plemstvu. Zvezani so v knjigo pod naslovom »Miscellanea« skupaj z zanimivim Hrenovim ordinacijskim dnevnikom in nekaterimi drugimi rokopisi. Nahajajo se na prvem mestu, in dasi se začenjajo še le z listom 260., so vendar celotno delo. Listov je 189 v obliki navadnega pisalnega papirja. Plemenite rodovine so razvrščene po abecednem redu (Altenburges Comites — Zwetkouitsch), vendar ne prav natančnem, tako da se vidi, da je pisatelj tu še le gradivo nabiral, da je kasneje natančno porazvrsti. O raznih plemičih se tu navaja malo podatkov, le ime in leto, kdaj se imenujejo, včasih tudi njihov stan, drugega je pa malo. Tudi tukaj ni pravega kronološkega reda, razne osebe zapisane so po vrsti, kakor jih je pisatelj kje zasledil. Da so ti zapiski Schönlebnovi, svedoči nam pisava, kakor tudi to, ker je on sam zapisal pri rodovini Coraduci: »Philippus uxorem duxit Christinam Schönlebnin, meam sororem, ex qua nati Georgius Philippus et Rudolphus«. Razun nekaterih tiskanih knjig je rabil Schönleben pri sestavljanju tega dela večinoma rokopisne zbirke in to: iz samostanov vitrinjskega, bistrskega, stiškega, zajčjega, pleterskega, kostanjeviškega, potem zbirke plemenitih rodov in Bucheim, Gallenberg, Schrottenbach, Lamberg, Strassoldo, rokopise škofa Tomaža Hrena in svoje zapiske ter ribniški, gornjegrajski, vicedomski, škofovski in kapiteljski arhiv. Ravno zaradi tega so podatki zanesljivi in zelo dragoceni za vsakega, kdor hoče pisati o kranjskem plemstvu

Prav je rekel o Schönlebnu Valvazor: ¹⁾ »So man aber die Geschlechter sollte beschreiben, würde man aus seinen hinterlassenen Scripturen viel gebrauchen können; weil er von allen Geschlechtern unglaublich viel mit grossem hochbemühtem Fleiss zusammengetragen, wiewol dennoch nur lauter Fragmente.« Vender se mi zdi, da se Valvazor sam ni s tem delom služil, pa ga tudi nikjer ne omenja. (Ali ni z Valvazorjevo zapuščino prišlo delo v Zagreb? — Prip. uredn.)

Za domačo cerkveno zgodovino nahaja se pa v tej zbirki prav malo podatkov. Ono malo drobtinic, katere sem v njej nabral, sem izpisal in jih tu priobčujem z nekaterimi pripomnjami, da se s tem okoriste sestavljatelji zgodovine kranjskih župnij.

Dob. Mihael z Iga (de Igg) je postal župnik v Dobu l. 1495., a kot tak bil je še l. 1518. Omenja ga tudi Valvazor. ²⁾ Leta 1511. je bil on ob enem vikarij ljubljanskega škofa.

Kamnik. L. 1445., na dan sv. Klementa, je utemeljil Vilhelm pl. Herić v Kamniku kapelo in beneficij sv. Marije Magdalene. Beneficijat je moral vsakega tedna brati 4 sv. maše. Kapela sv. Marije Magdalene je bila, kakor omenja Valvazor, ³⁾ prizidana župnišču. Kamniški župnik Sebastijan Trebhan predlagal je l. 1600. oglejskemu patrijarhu, naj podeli ta beneficij, kakor tudi oni sv. Ivana Krstnika, njegovima duhovnima pomočnikoma, ker sta bila slabo plačana. ⁴⁾

L. 1458. je utemeljil pa Leonard Petschacher s Perovega (de Perau) v kamniški župnijski cerkvi beneficij sv. Leonarda. Oglejski patrijarh omenja v svojem pismu l. 1477., v katerem beneficij potrjuje, kot utemeljitelja Ahacija. To je bil, kakor Schönleben sodi, Leonhardov sin, kateri je menda že po očetovi smrti prosil patrijarha, naj bi potrdil beneficij. Beneficijat moral je vsakega tedna brati pet maš na altarju

¹⁾ Die Ehre des Herzogthums Krain. VI. str. 356.

²⁾ Glej »Die Ehre des Herzogthums Krain«, VIII. str. 715.

³⁾ ib. str. 810.

⁴⁾ Glej A. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. Izvestja. II. str. 51.

sv. Leonarda, Florijana, Štefana in Antona Puščavnika, kjer je bil tudi beneficij sv. Trojice, kateri se je pa o Valvazorjevem času od prvega ločil. — L. 1468. bil je župnik v Kamniku Jakob Rainer (de Rain), a ne Ranner, kakor piše Valvazor.⁶⁾ — Župnik Jurij Scarlichi (Škrlič), brat ljubljanskega škofa Rainalda, kateri je bil najpopreje kanonik ljubljanski in generalni vikar, a od l. 1639. župnik kamniški in naddijakon gorenjski, je umrl dne 30. januarja l. 1670.

Kočevje. Dne 22. grudnia 1442. je umrl kočevski župnik Gašpar pl. Zobelsberg; pokopan je bil v Hrušici v cerkvi sv. Hrizogona. Morda je bila tamkaj rodbinska raka.

Krka. L. 1442. sta utemeljila Jurij Glaner in njegova soproga kapelanijo na Krki.

Ljubljana. Stolna cerkev. L. 1483. je utemeljil Friderik Lamberg, sin Gašparja, v stolni cerkvi kapelanijo, ali bolje beneficij sv. Andreja.

L. 1514. je utemeljil Krištof pl. Sebriach, sin deželnega glavarja Sigismunda, v stolni cerkvi beneficij sv. Marije Magdalene. Oba beneficija sta imela v stolni cerkvi svoja altarja.

L. 1502. utemeljila sta brata Leonard in Friderik Freyhoffer v Ljubljani večne maše.

Kot kanoniki ljubljanski se imenujejo: l. 1463 Leonard Seepacher, 1524., 1527. Gregor Creützer (de Creütz), kateri je bil tajnik škofa Krištofa Rauberja, 1531. Jurij Praunsperger, 1543. Mihael Haziber, l. 1649. bil je kanonik tudi Rudolf Coraduci, sin Rafaelov. Rudolfov brat Wolfgang bil je menih v Stičini, a brat Filip je vzel v zakon Kristino Schönlebnovo, sestro našega zgodovinarja.

V ljubljanski stolni cerkvi so mej drugimi pokopani tudi: Gašpar Lamberg (1472.), deželni glavar Jakob Lamberg (1566.), Hanibal pl. Wernek (umrl 6. jan. 1618.) in Janez Vajkard Ursin Blagaj umrl 14. aprila 1617.

⁶⁾ ib. str. 869.

Frančiškanska cerkev. L. 1431. je utemeljil ljubljanski meščan Pavel Ločan (de Lackh) nekoliko večnih maš v tej cerkvi. Leta 1446. je bil frančiškanski gvardijan v Ljubljani Gol Ločan (de Lackh). — Leta 1446. sta utemeljila sinova Andreja pl. Dörra (ali Dürra), Andrej in Friderik, s privoljenjem svojih stricev Baltazarja in Nikolaja v frančiškanski cerkvi nekoliko sv. maš. Ustanovno pismo podpisala sta tudi Baltazar Lamberg in Friderik Rauber.

Cerkev sv. Jakoba. L. 1383. utemeljili so Henrik Gall, Rudlieb pl. Kozjak, njegova hči Marjeta in Sigefrid de s. Petro kapelanijo sv. Jakoba. L. 1426. je pa utemeljila Marjeta, udova Andreja Apfaltrerna, rojena Gall, v cerkvi sv. Jakoba tri sv. maše na teden, katere naj bi se brale za njeno rodovino, posebno za Nežo pl. Colientz in pa za njeno pokojno mater Elizabeto.

Cerkev nemškega reda. L. 1598. je obnovil upravitelj komende Markvard pl. Egkh, sin Žigov, kor v cerkvi nemškega reda.

Župnija sv. Petra. Župnik Ernest Messenberger, katerega omenja l. 1435. tudi Valvazor, ⁵⁾ bil je župnik sv. Petra že l. 1426., a bil je tudi kanonik in naddiakon tridentski.

Avguštinska cerkev. Konrad baron Ruessenstein, kateri je s svojo soprogo Felicito pl. Raab največ pripomogel, da se je mogla zidati nova cerkev, umrl je v Ljubljani l. 1668.

Škofija. L. 1465. je daroval Andrej Apfaltrer Sigismundu Lambergu mlin na Vrhniki. — L. 1545. je daroval Jurij pl. Altenhaus ljubljanskemu škofu 900 gld. — Leta 1598. je bil tajnik škofa Hrena Marko Lesar (Leyser). — Mati škofa Krištofa Ravberja je bila hči Nikolaja Predjamskega (de Lueg et Luenz). — Stariši ljubljanskega škofa Otona Friderika pl. Buchheim so bili Janez Krištof pl. Buchheim in Suzana pl. Hofkirchen, hčerka Vilhelmova. Poročila sta se

⁵⁾ Gl. ib. str. 787.

l. 1599. in imela še dva sina: Rudolfa in Janeza Kristofa. Mati je umrla l. 1629.

Lož. L. 1415. je bil župnik v Ložu Jakob pl. Dürr, l. 1419. Jakob Russbacher, kateri je še istega leta umrl.

Mekine. L. 1305. sta bili v samostanu dve sestri iz Slovenjega Gradca (von Windischgrätz), l. 1331. pa Kuni-gunda pl. Saurau. Neža Celjska (von Cilli), katera je bila l. 1409. opatinja, bila je v samostanu že l. 1383. — Opa-tinja Ana Lamberg je bila hči deželnega glavarja Jurija Lamberga in njegove druge žene Magdalene Turnske. Rodila se je l. 1486. skupaj z bratom Ivanom, kateri je pa kmalu po rojstvu umrl. Jurij Lamberg je imel 22 otrok. Umrl je l. 1499. na dan sv. Sigismunda, njegova žena pa še le l. 1538. v 74. letu starosti in je pokopana v mekinskem samostanu. — Su-zana iz Gornjega Grada (von Oberburg) je bila opatinja l. 1586.

Ribnica. Bratovščina presvetega Rešnjega Telesa. Ta bratovščina je bila utemeljena v Ribnici leta 1457. Mej njenimi utemeljitelji se imenujejo: Jurij Glowitzer, Udalrik Ravber in njegova soproga Marjeta in Vid Špeglovič. Med členovi te bratovščine se pa nahajajo: leta 1502. Vencelj Grimšič, Janez Lamberger pl. Willin-grein l. 1502 — 1506. Leonard Herić (umrl l. 1507.) in l. 1514. Marjeta Hohenwart. Schönleben je izpisal ta imena iz ribniških rokopisov. Da je bila ta bratovščina res že v petnajstem stoletju utemeljena, svedoči tudi to, da je bilo l. 1473. ribniškemu sodniku Leonardu ukazano, naj skrbi, da bode Ivan Pruča, ki je okradel ob času, ko so Turki napadli Ribnico, pušico, kjer se je nabiral denar zoper Turke, in in pušico bratovščine presv. Rešnjega Telesa, vrnil denar župniku.⁶⁾ Če zvemo na drugem mestu,⁷⁾ da je oglejski patrijarh Hermolaj Barbaro še le 4. julija 1619 potrdil to bra-

⁶⁾ A. Koblar: Drobtnice iz furlanskih arhivov. Izvestja I. str. 23.

⁷⁾ Izvestja III. str. 107.

tovštino, treba umevati tako, da je ta bratovština najbrž še le tedaj dobila svojega posebnega duhovnika ali beneficijata.

L. 1588. dne 10. sušca je umrl župnik ribniški in nad-dijakon David pl. Reiffenberg. On je bil že leta 1583. župnik v Ribnici in je sezidal novo župnišče

Šent-Jernej. L. 1422. je bil župnik v Šent-Jerneju Jurij Turjaški (ab Auersperg). Po Valvazorju je bil on šentjernejski župnik že l. 1397. *)

Šent-Rupert. L. 1500. omenja se kot šentrupertski župnik Jurij Višnjagorski (de Weixelberg), sin Ivanov.

Velesovo. Suzana pl. Grimšič, katera je bila l. 1480. prednica velesovskega samostana, je bila hči Volka Žige Grimšiča. Njen brat Janez Jurij je vzel l. 1450. v zakon neko Kacijanarico in imel ž njo tri otroke: Danijela, Janeza, Maksimilijana (kateri je bil »praetor provinciae«) in pa Katarino, katera je bila prednica v velesovskem samostanu. Katarina se ni kot prednica do sedaj nikjer imenovala.

Višnja Gora. Mej onimi, kateri so l. 1493. pripomogli, da se je utemeljila zorna maša v Višnji Gori, imenuje se tudi neki Jurij Grätzer de Grätz.

Čegav je Žumberk?

Spisal A. Koblar.

Južno od Metlike in Kostanjevice ob Gorjancih se razprostira žumberški okraj, zaradi katerega se je zadnji čas zopet vnela pravda, ali ta okraj pravno pripadaj kranjski, ali hrvatski deželi, avstrijski, ali ogerski državni polovici. Prebivalstvo je pač hrvatske narodnosti in želi biti spojeno s Hrvatsko, faktično pa nima zastopstva niti v kranjskem deželnem zboru, niti v hrvatskem saboru, ker se je izvzel žumberški okraj z občino Marindolom v zakonih z dné 8. junija 1871 in 10. februarja 1872, ko se je določilo, da del Vojaške

---

*) ib VIII. str. 721.

Granice preide iz vojaške v civilno upravo. Vojvodstvo kranjsko pravno nikdar nikomur ni odstopilo Žumberka, ampak je smatralo ta okraj vedno kot del kranjske dežele. Rečeno je tedaj v zakonu, da naj se vprašanje zgodovinsko preišče, meja določi in da naj konačno zadevo rešita in potrđita obestranski državni zastopstvi. Žumberško vprašanje sestavlja na ta način del sedaj rešujoče se nagodbe mej Avstrijo in Ogersko.

Svetâ ima žumberški okraj okoli 4 štirjaške milje z nekoliko nad 10.000 prebivalci, občina Marindol pa meri okoli pol štirjaške milje in šteje okoli 400 prebivalcev. Po sredi Žumberka teče reka Kupčina. Svet je hribovit in večinoma obraščen z lepimi bukovimi in kostanjevimi gozdi (katerih je nad 6600 oralov), od katerih ima sedaj začasno, ker se prištevajo cesarskim gozdom, vžitek ogerska vlada.

Na podlagi listin se težko taji, da pripada Žumberk z Marindolom Kranjski. Zato so se letos požurili Ogrri in Hrvatje, da bi to utajili s pomočjo drugega dokaza, namreč s prekopom razvalin starega Žumberka. O tem podjetju so prinesli hrvatski listi nedavno nastopno poročilo:

»*Žumberačko pitanje*. Dugo se je vodila prepirka, gdje je granica Hrvatske i Kranjske, kome pripada kotar Žumberak, a sada javljaju, da se to pitanje primiće konačnom riešenju u prilog Hrvatske. Hrvatskom povjerenstvu, u kojem su bili dvorski savjetnik B a d o v i n a c, ministarski savjetnik pl. T a r d a y i zemaljski arhivar dr. pl. B o j n i č i ć, uspjelo, te je izza dugogodišnjeg iztraživanja donielo dokaz, da taj kotar pravno pripada i da je faktično uvijek pripadao Hrvatskoj. — U tom pitanju bilo je glavno dokazati, da su obstojale dvie tvrdje istog ili sličnog imena »Sichelburg« — u Hrvatskoj i Kranjskoj. Hrvatsko povjerenstvo tvrdilo je na temelju dokaza iz državnih arhiva u Beču i Zagrebu te drugih historijskih podataka, da su postojala dva grada, dočim su se austrijski i kranjski historičari pozivali na povjestičara V a l v a s o r a, koji spominje samo jedan Sichelburg, koji da pripada Kranjskoj. A od hrvatskog Sichelburga ili Sichelberga nadjen je i nacrt, koji

se ne slaže sa kranjskim. Uz nacrt bio je točan opis. Na temelju toga mislilo je hrvatsko povjerenstvo, da može naći ostanke negdašnjeg hrvatskog Sichelburga. U kolovozu o. g. obišlo je ovo povjerenstvo žumberački kotar i veliki dio okolice u kranjskom području, te je sasma sigurno ustanovilo, gdje je stajao hrvatski Sichelburg, te o tom izvjestilo hrvatsku vladu, koja je odmah naložila kotarskom mjerniku Križaniću, da na dotičnom mjestu dadne kopati, ne bi li se našli zidovi tvrđje. Za mjesec dana nadjeni su temeljni zidovi tvrđje i sasma otkriveni, da se je sa nacrtom u ruci moglo lasno ustanoviti, je li ta tvrđja traženi Sichelburg ili, kako se zove u arhivu, Sichelberg. Tvrđja Sichelburg stajala je odmah uz kranjsku granicu na brdu Ravni Valovi preko pećine Pugana jama u visini od 750 met. nad morskom površinom. Povjerenstvo se je uvjerilo, da se nacrt tvrđje u svemu slaže sa otkrivenim i nepobitno je, da je i drugi Sichelburg obstojao i tim pobijena tvrđnja austrijsko-kranjskog povjerenstva, da nije bilo drugog grada. Tim je to pitanje kraju privedeno, a još ima austrijsko-kranjsko povjerenstvo zaći u pregovore sa hrvatskim. Ovo iztraživanje je od vriednosti i za znanost. To je naime prvi slučaj, da se je za riešenje zemljištnog državno-pravnog pitanja poslužilo arheologijom. To otkriće učinilo je i na tamošnje pučanstvo, koje dosad nije imalo svog zastupnika u hrvatskom saboru, vrlo ugodan i radostan utisak, te su seljaci došli svi na konjima na mjesto bivše tvrđje i priredili svetčanu gostbu. Odatle su odposlali na kralja brzojavno izjavu vjernosti i odanosti, iztičuć veliku radost, što će konačno biti sasma spojeni sa majkom zemljom Hrvatskom. Sada će povjerenstvo stupiti u pregovore sa austrijsko-kranjskim, pa će se stvar najdulje do proljeća dojdueće godine sasma riešiti.«

Načrta o Žumberku, na katera se je naslanjala hrvatska komisija pri prekopavanju razvalin starega Žumberka, je izdelal l. 1639. cesarski inženir Giovanni Peroni. Hranita se z njegovim poročilom do cesarja v posebni knjigi, obsegajoči njegove narise trdnjav iz istega časa in ležeči v kranjskem

deželnem arhivu v Rudolfinu. Kako da se skladata ta dva načrta (katera po izvorniku izdelana objavljamo v prilogi) z izvršenimi najdbami, ne moremo določiti. Na vsak način bi bilo prav, ko bi se sedaj odposlala avstrijsko-kranjska komisija, ki bi stvar preiskala na licu mesta, ker s hrvatsko komisijo ni bil pri kopanju razvalin navzoč noben Kranjec in noben Avstrijec. Povemo pa že naprej, da se nam to najnovejše iskanje dokaza za priklopitev Žumberka k Hrvatski zdi ponesrečeno že zato, ker se ne ve, kakó so novi grad prestrojali po l. 1639.

Poročilo Pieronijevo o stanju Žumberka iz l. 1639. se pa glasi po izvorniku:

Relatione per Sigelbergh.

Sacra Cesarea Real Maestà.

Tra il fiume Gurck, et il fiume Kulpa in Croatia, sono Monti alpestri, poco pero abitati, se non da centi villani che chiamano Scocchi, per la lingua che parlano: Equasi in mezzo di detti due fiume, sopra un monte spiccato da gl' altri à canto alla strada, che uà à Carlstat, e posto il Castello di Sigelberg non più lontano da esso di leghe tre e mezzo.

E Sigelbergh castello murato di ragioneuolmente buona muraglia, di forma, non da fortezza, mo secondo lo spatio, che concede il monte, la cui salita è così ripida, che con gran difficoltà ui si puo salire, et in qualche parte è inaccessible. Però è passo forte, abile à tener, con poca gente, chiusa quella strada, che è molto stretta, e difficile.

Non hà bisogno di cosa sustantiale, se non che per renderlo più forte, si potrebbe farlo più inaccessible, col tagliare qualche parte del monte, ne luoghi, oue la salita non è tanto difficile. Et alle mura che lo circondano adattar per tutto, oue si può, commodità di corridori, et altro per poterui stare col moschetto alla difesa, di che manca in alcune parti.

L' ultima salita al Castello è per una scala, al principio della quale si potrebbe utilmente fare da poter serarla, cio è una porta forte e sicura, come al fine di essa scala.

Dentro ui è mediocre commodità di abitazione per un commandante, e per altro; ma con ricoprir di tetto alcune parti, che ui sono già circondate di muro, e che restono scoperte, si farebbe commodità per alloggiarui quel numero di soldati, che son necessarii alla sua difesa. L' aqua del fiumicello, che gli corre alle radici, conuerte in pietra tutti i legni, che ui stanno dentro, insino le foglie degl' alberi.

Il che è quanto hò cognosciuto douer riferire di questo Castello alla Cesarea Maestà Vostra, alla quale humilissimamente m' inchino.

Della Sacra Cesarea Maestà Vostra Vmilissimo e fedelissimo seruo.
Giovanni Pieroni.

Bila sta nekđaj res dva Žumberka: Stari Žumberk (Stari grad), pri katerem se našteva v urbarjih 16. stoletja še nekoliko gorščine in desetine, ki je pa imel razdrto poslopje (»ödes Geslos«, kakor ga imenujeta urbarja iz let 1531.¹⁾ in 1598., shranjena v kranjskem deželnem muzeju), in novi Žumberk, ki je bil stanovališče žumberških glavarjev in uradnikov. Novi grad stoji od l. 1793., ko je pogorel, tudi v razvalinah. Hrvatska komisija tedaj méni, da se Pieronovi načrti Žumberka vjemajo s starim (takó imenovanim kranjskim) Žumberkom, ki ni imel posestva, ne vjemajo se pa z novim (hrvatskim) Žumberkom, ki je imel svoje grajščinstvo. To je zmota.

V omenjenih dveh urbarjih 16. stoletja, in v drugih urbarjih, se natanko naštevajo posestva, spadajoča pod novi Žumberk, v katerem so prebivali glavarji, in o tem Žumberku je v neštevilnih listinah povedano, da spada pod Kranjsko. Valvasor res govori le o enem Žumberku in prinaša sliko le jednega gradu Žumberka, a to ni nič čudnega, če se pomisli,

¹⁾ Naslov urbarja iz l. 1531. se glasi: »Vermerckht das vrbar register der phleg sichlberg so ich wolf vonn Lamberg die Zeit Vitzthumb Im Crain aus dem Vrbar so mir vonn wienn von der Ro. Ku. Mt. Rat Camer zu geschickht worden ist aus getzogen vnnd dem phleger zu sichlberg mit Namen kaleschitz Zu gestelt Im XXXI Jar.

da je bil ob njegovem času stari Žumberk že popolnoma razdejan in da je menda Valvasor to razvalino imel za staro Preseko. Da sta bila pa dva gradova istega imena, namreč stari in novi žumberški grad, tudi ni nič novega, ker podobno nahajamo na mnogih krajih, da se je namreč v istem grajščinstvu po razdejanem starem gradu postavil nov grad s starim imenom. Ni prav, če se dela razloček med »Sichelbergom« in »Sichelbergom«, ker tudi n. pr. »Weixelberg« in »Weixelburg« pomenja isti grad višenjski, vendar o tem pozneje.

Vprašanje je tedaj, če se res vjema Pieronijev načrt z ostanki starega žumberškega gradú, in če se ne vjema še veliko bolj z gradom novim Žumberkom, kakoršen je stal l. 1639. Ni dvoma, da so novi Žumberk, znabiti baš vsled Pieronijevega poročila do cesarja, pozneje povečali in prestrojili. Jako pa dvomimo, da bi bil stari Žumberk leta 1639. še stal v taki obliki, kakor je Žumberk naslikal Pieroni, ako pomislimo, da se že v 16. stoletju imenuje »ödes Geslos«. Tudi ne vemo, kaj bi na sliki pomenila ona cerkev, če ne sedanjo žumberško farno cerkev pod novim Žumberkom.

Celo v slučaju, ko bi se potrdila domneva hrvatske komisije, da se Pieronijev načrt zлага z ostanki starega Žumberka, vendar ostaje popolnoma neosnovana trditev Hrvatov, »da žumberački kotar pravno pripada i da je faktično uvijek pripadao Hrvatskoj«. Na tem mestu se nam ne gre za to, kam naj pripada v bodočnosti Žumberk, temveč gre se nam za historično istino, kam je pripadal v minolih stoletjih. Zato dokazemo na podlagi izvirnih listin, da je žumberški okraj vsikdar spadal pod Kranjsko in da državnopravno nikdar ni bil odtrgan od Avstrije ter priklopljen ogerski državi.

(Dalje prihodnjič.)

Mali zapiski.

Krst Turkov v Ljubljani. Stolni kanonik Tomaž Hren je vpisal v krstno matico stolne župnije (prav za prav šentpeterske župnije) v Ljubljani l. 1594. nastopna krsta: »Feria tertia Pentecostes, quae erat

ultima May, baptizatus est cum conditione non rebaptizandi puer ex Lika Turciae captus et Venerabili ac Illustri Domino Leonardo Frumentino Prouinciarum inferioris Austriae Commendatori Ordinis Teutonici a Domino Dornbergio, capitaneo Wihzhensi, dono datus, aetatis 9 aut 10 annorum, prius Milo dictus, postea uero Joannes (quod sibi nomen ipsemet elegerat) Christianus uocatus. Patrini eius erant: Victorinus Trauisanus, Consul (župan); Felicianus N., Cubicularius Domini Frumentini praedicti, et Anna Josephi Posarelli, Oeconomi seu Praefecti Curiae Episcopalis uxor. — Eodem baptizata est puella Turcica ex oppido Grazhazh Comitatus Lika Turciae oriunda, a Zegniensibus capta et a Thoma Chrönn, Canonico Labacensi, 16 flor. empta amore salutis animae ejus, aetatis 10 annorum. Parentes ipsius Demerhar Aga et Selima, eius mater, sorores habuit duas: Saciram et Sikiram. Ipsa uero puella Chuma dicta fuit. Postmodum in lustrali fonte Christinae nomen tulit. Patrini erant: Nobilis et Magnificus Dominus Ludouicus Schwarza, Vicedominus Carniae, loco Domini Laurentii Abbatis Sithicensis, Domina Foelicitas, Magnifici Vicedomini praedicti conjux, et loco Venerabilis Dominae Magdalенаe Straussin, Priorissae Michelstettensis, Agnes Ostankauka. Deus det eis gratiam et benedictionem, ut cum toto corde cognoscant, colant diligentque perseueranter usque in vitam aeternam. Amen. — Anno 1627 puella annorum circiter 10 e Turcia per Parentem huc Labacum adducta, festino autem s. Mariae Magdalенаe die, quae fuit 22, Julii, solemniter in magna populi frequentia baptizata per Rđum Adm. D. Dominum Adamum Sontnerum, Canonicum et ordinarium Ecclesiasten Cathedralis Ecclesiae Labacensis, s. Sedis Apostolicae Protonotarium ac in spiritalibus Vicarium Generalem. Patrinus fuit Illmus D. Dominus Pro-Capitaneus et Carnioliae Marschallus Teodoricus ab Auersperg. Patrina Illma D. D. Sidonia Illmi Octauii Vicedomini coniux. (Maticе леže v uradu stolne župnije v Ljubljani.) K.

Rimsko grobišče v Ljubljani. Pri kopianju temelja za novo hišo gosp. Grajarja na Dunajski cesti v Ljubljani so našli letos na goste rimske grobove. Na malem prekopenem prostoru so našli nad 90 grobov, ki so bili večinoma le 40—70 cm pod zemeljskim površjem. Grobovi so bili različne vrste: nekaj jih je bilo iz opeke, nekoliko kamnitih, več je bilo pokončnih in poveznjenih vrčev in mnogo samo žganih grobov. Ako pomislimo, da je na tem mestu veliko let imel gosp. kamnosek Thoman svojo delavnico, kamor je navažal težko kamenje, ni čudo, da so se našle starine v plitvih grobovih bolj strte, nego jih navadno stare zemlje teža. Vender se je iz sklejenih kosov napravila lepa zbirka za muzej Rudolfinum, kamor so se prenesle vse najdbe.

Največ in najbolj zanimivih predmetov je iz stekla. Na njih se vidi, da so bili Rimljani mojstri za stekleno posodo, ki je po obliki sedanjim

izdelkom iz stekla že jako podobna. Prav mnogo se je našlo stekleničic za dišeča mazila (balzamarijev). Mej prsteno posodo je mnogo lično izdelanih posod iz rudeče prsti (Terra sigillata), le žarnice so čisto preprosto izdelane in bolj podobne onim iz ilirske dobe; njih okraski so deloma podobni sedanjim olepšavam na loncih. Veliko je grobnih svetilk, mej katerimi imajo nekatere vtisnjene različne podobe in napise. Našlo se je tudi več ogledal z ročajem. Ogledala so okrogla z okraski ob robu in po vsebini so iz bakra ter posrebrena, ali pa tudi čisto srebrna. Bronastih predmetov se je našlo malo, nekoliko fibul, ključavnica s fino izdelano verižico in nekaj igel. Bakrenega denarja so pa našli več, zlasti mej žganimi kostmi po žarnicah. Novci so iz dobe od Claudia do Antonina Pia, iz česar se da sklepati, da je grobišče iz II. stoletja.

Dobro bi bilo, da bi se prekopal ves prostor, kolikor ga je mej novo Grajzarjevo hišo in cesto na kolodvor, ker so ondi tudi gosti grobovi. Da, grobišče sega do sv. Krištofa ob obeh straneh dunajske ceste. Na prostoru g. Žabkarja so že l. 1863. našli več grobov in letos so zopet trčili ob nje. Prvi prostor bi se lahko prekopal v ceno, ker bi muzejski uslužbenci oskrbovali nadzorovanje dela.

Obširnost grobišča jasno kaže, da je bila nekdanja Emona več, kot malo postajališče za rimsko vojaštvo, morala je biti zelo obljudeno mesto. Bogatini so svoje mrličke pokopavali v bližini mesta, najbrže po vrtovih na svojem svetu, žgališče za navadne meščane in siromake je pa bilo bolj zunaj. Grobovi, ki so se našli l. 1892. na Marije Terezije cesti in oni, katere so letos dobili na stavbišču nove gimnazije, so bili bolj redki, kakor grobovi baš opisanega najdišča. K.

Emona-Ljubljana. Da je na mestu, kjer stoji Gradišče v Ljubljani, nekdanj stalo rimsko mesto Emona, je v »Izvestjih« dokazal že l. 1894. g. prof. Rutar po onem miljniku, ki stoji na Logu pri Brezavici. Na kamnu stoji številka VIII. in od najdišča do Ljubljane je osem rimskih milj. Določila se je tudi po g. županu Jelovšku že prej rimska cesta, katera je šla iz Nauporta (Vrhniko) v Emono (Ljubljano), koder je v zemlji povsod polno rimskih starin, in letos je pri grajenju vrhniške železnice g. Jelovšek odkril most čez Ljubljanico. Več vdrugič. K.

Fürstbischof Martin Brenner. Ein Charakterbild aus der steirischen Reformations-Geschichte von Dr. Leopold Schuster, Fürstbischof von Seckau. 1898.

Pisatelj po uvodu, v katerem razpravlja početek solnograške in sekovske škofije do reformacijske dobe, popisuje zelo na drobno Brennerjevo življenje in delovanje, vmes pa vpleta vse polno znamenitih odstavkov važnih tudi za našo zgodovino. Kaj prijetno čitaš njega dijaško življenje v Padovi, kamor so radi zahajali tudi naši mladeniči prejšnjih vekov. Naši mladeniči so živeli ondi pod imenom »Nemci« in so imeli veliko pravic že radi tega, ker je bila večina dijakov od 15. veka dalje nemška.

Demokratska vlada in posebne pravice so vabile dijake od vseh strani. Saj so ti volili rektorja, prokuratorja, vse akad. dostojanstvenike, celo vsako leto profesorje za posamezne stolice do leta 1560., ko so jim to pravico omejili Benečani. Nemci so imeli dva glasova, drugi narodi po en glas. Volili so svoje sodnike in smeli nositi meče pri slovesnostih. Očetje so pa sinove rajši pošiljali na italijanska vseučilišča, ker ondi ni bilo krivovercev.

Brenner je prišel kot škof v Gradec leta 1585. in se poklonil nunciju Caligariju in ljubljanskemu škofu Ivanu Tavčarju, tedaj namestniku v Gradcu. Kmalu po prihodu je birmal otroke nadvojvode Karola II. Katarino, Elizabeto in Ferdinanda, poznejšega cesarja. Ljubljanski škof Tavčar je birmo vezal devetletni Katarini.

Brenner prične navdušeno boj proti krivovercem. Že Ferdinand, ki je vladal dedne dežele od l. 1522., je prepovedal (1523) brati, prepisavati, tiskati in prodajati luteranske knjige. Kljub temu so našle krivoverske knjige pot v hiše meščanske in v gradove. Sinove bogatih plemenitnikov, ki so se navzeli tujega duha na vseučiliščih v Vitenbergu, Lipsiji, Heidelbergu, Tubingi in Strassburgu, so pripeljali seboj krivoverske predikante, ki so kot učitelji, pridigarji in uradniki živeli po gradovih. Že leta 1528. je bilo mnogo krivovercev po Štajarskem, ki so se naglo razširjali. Od l. 1580. do 1622. je bila v Gradcu nuncijatura, da je nadvojvoda lažje posloval. Že pred nastopom nadvojvode Karola (1564) so posamezni jezuiti pridigovali v Gradcu. Iz Ljubljane je znan dr. Peter Schorichius. Leta 1570. je imel postne pridige P. Štefan Rimel, ki je ostal v Gradcu kot Karolov spovednik in pridigar. Jezuiti so osnovali gimnazijo (l. 1573), ki se je urno širila. Leta 1585. je pa papež Gregor XIII. ustanovil vseučilišče, katero je leto pozneje potrdil tudi cesar.

Po Karolovi smrti nastopi vlado Ferdinand, kateremu se pokloni mesto Ljubljana 13. februarja 1597. Iz Ljubljane pošlje v Rim Jožefa pl. Rabatto, da naznani papežu Ferdinandov nastop, in da ga prosi pomoči zoper Turke, zakaj na Krasu in hrvaški meji treba braniti Italijo. Leta 1598. potuje Ferdinand sam v Italijo s spremstvom 40 oseb pod imenom celjski grof. Papež Klement VIII. je bival tedaj v Ferrari. Ferdinand je leta 1598. izgnal vse predikante. Leta 1600, 2 oktobra, so spokorjeni meščani znašali krivoverske knjige. 8. oktobra so jih sežgali 10.000 ali osem voz.

Na strani 495—497. se ozira na Kranjsko in na vnetega škofa Hrena; na str. 615—622. govori o skakačih na Slovenskem. Nuncij Hieronim pl. Portia je obiskaval l. 1596 kranjske samostane in se mudil v Ljubljani dalj časa radi ustanovitve ljubljanskega jezuitskega kolegija. Cesar je z odlokom 15. septembra 1628 pisal sekovskemu škofu Jakobu, naj preišče in pove, kaj misli o načrtu vizitatorja, škofa montopoliškega,

da bi se ustanovile nove škofijske stolice, in sicer v Kočevju, Kamniku, Celju ali Laškem trgu in Rudolfovem, v Ljubljani pa nadškofija. Radi pomanjkanja dotacijskih fondov je vsa stvar potihnila. — Delo je učejnaško, kar spričuje že osem stranij obsegajoč seznam raznih virov in pomočkov. Knjiga obsega XVI + 910 + 16 stranij, kar je gotovo za življenjepis iz šestnajstega veka mnogo. Prav radi te natančnosti pa je spis zanimiv tudi za nas, saj je bila Kranjska s Štajarsko v vedni dotiki in živejši zvezi nego dandanes. V. S.

Věstnik slovanských starožitností. (Indicateur des travaux relatifs à l'antiquité slave.) Prijatelje slovenske starine bode zelo razveselil novi list, katerega je pod zgoraj omenjenim imenom začel izdajati profesor na češkem vseučilišču v Pragi dr. Lubor Niederle. V list se vsprejemajo v vseh slovanskih jezikih ter v francoščini in nemščini sestavki, s katerimi se podaja pregled novoizšlih del in preiskovanj na polju slovanskega starinoslovja, narodoslovja, jezikoslovja in stare zgodovine slovanske. Tako Slovani odpirajo svetu nove vire o temni dobi najstarejšega razvoja naroda slovanskega. Nedavno izišli prvi zvezek obsega oceno sestavkov na omenjenih poljih, ki so prišli na svetlo po raznih knjigah in časopisih v minolih dveh letih. Na 135. straneh tega zvezka je v kratkem obsegu podan plod studij 234. pisateljev. Temeljito se ocenjujejo tudi Kosovi, Pajkovi in Kunšičevi sestavki v naših »Izvestjih« in v »Letopisu Slovenske Matice«. Spisala sta te referate J. Kunčič in V. Levec v slovenskem jeziku. Prvi zvezek stane s pošto pošiljativjo 1 gld. 60 kr. Drugi zvezek, ki bode izšel meseca junija leta 1899. bode obsegal pregled literature l. 1898. Naroča se »Vestnik« pri knjigotržnici Bursik & Kohout v Pragi. List toplo priporočamo izobraženim Slovencem. K.

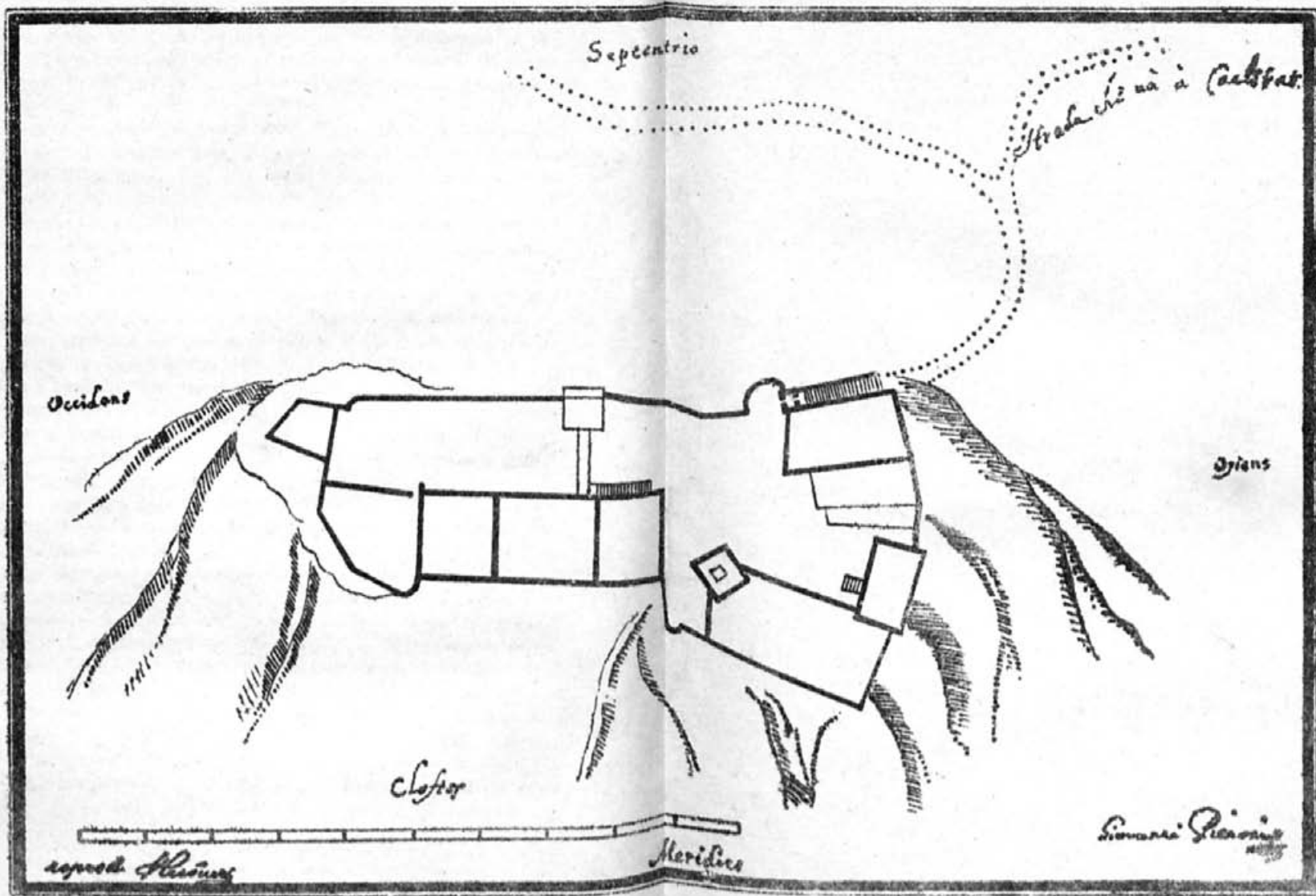
J. F. Böhmer, regesta imperii VI. Die Regesten des Kaiserreichs unter Rudolf, Adolf, Albrecht, Heinrich VII. 1273—1315. Neu herausgegeben und ergänzt von Oswald Redlich. Erste Abtheilung. Innsbruck 1898. — Ravnokar je izšla nova izdaja Böhmerjevih regest VI. oddelek. Prvi zvezek obsega regeste listin cesarja Rudolfa od kronanja do smrti. Redlich je zelo spopolnil Böhmerjevo delo, pridejal vsa pisma, posebno zadnjo kolekcijo iz vatikanskega arhiva, ki jo je objavil Starzer. Gotovo bo tudi kranjskim zgodovinarjem dobro došla ta knjiga. Regeste Habsburžanov še posebej in obširneje izda zavod za avstrijsko zgodovinsko preiskavanje na Dunaju, zato Redlich ni naredil natančno dotičnih regestov. Delo stoji na vrhuncu, kar se tiče zgodovinskih pomognih znanostij. Fr. K.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

SIGHLBERG in Croatia

Pedusa si Sigibory in Savoia

